

CUNOAȘTEREA EMPATICĂ ÎN CADRUL ORELOR DE ISTORIE UN EXEMPLU

DRD. ADRIANA SPĂȚAN*

I. Argumente

Politica școlară la începutul mileniului al III-lea are în vedere formarea și dezvoltarea unei personalități active, care să se poată integra unei realități dinamice.

Istoria își propune, alături de alte științe, să modeleze o astfel de personalitate, mai mult, unul din obiectivele specifice cunoașterii este acela al cunoașterii empaticе, în teme care tratează imaginea celuilalt.

Este cazul temei "Europa în expansiune", din manualul clasei a X-a, cu lecția "Contactul cu civilizațiile extraeuropene: imaginea celuilalt"¹.

II. Definirea conceptelor

Folosind surse care ușurează informarea definim *imagologia* ca: "ramură a psihosociologiei, care studiază imaginile pe care popoarele și le fac despre ele însele și despre alte popoare"².

Empatia este un concept al psihologiei grupurilor, al creației artistice, aplicat cunoașterii dar și cunoașterii din trecutul istoric, care presupune "apropierea cognitivă și afectivă față de un subiect concret (persoană, situație, obiect estetic) mergând până la identificare și substituie de rol"³.

Studiile asupra empatiei sunt inițiate de Theodor Lipps, la începutul sec. al XX-lea, termenul în sine este propus de Titchener, E., B., iar Allport și Guilford, în deceniile al patrulea și al șaselea din secolul trecut le continuă, în legătură cu personalitatea și teoriile cunoașterii ei, ale abordării valorice ale acesteia. La noi I. Neacșu, S. Marcus, M. Zlate, I. Mânzatu, E. Păun și Dan Potolea tratează aceeași problemă (A se vedea bibliografia).

---

* Profesor la Grupul Școlar "Gh. Asachi", București.

1. I. Scurtu, A. Pandea, Vl. Zodian, S. Iospiescu, *Istorie, Manual pentru clasa a X-a*, București, Ed. Teora, 2000, p. 33-34.

2. Fl. Marcu, C-tin Manea, *Dicționar de neologisme*, București, Ed. Academiei, 1978, p. 550.

3. L. Vlăsceanu, C. Zamfir, *Dicționar de Sociologie*, București, Ed. Decebal, 1993, p. 218.

III. Demers metodologic

Comprimând scenariul didactic, vom arăta că acest tip de cunoaștere – a celuilalt – mergând pe linia cunoașterii empatică, s-a realizat fie într-o oră, la sfârșitul temei, fie timp de 25 de minute în cadrul lecției, abordând drept strategie didactică “lucrul cu manualul”, frontal sau în grupe de câte doi elevi, s-a utilizat lectura manualului de la pag. 34, “Legendă din Africa de Vest”.

S-au formulat următoarele cerințe: să se stabilească unitățile logice ale textului, să se înțeleagă conținutul, să se stabilească ideile principale, cu ajutorul conversației euristice, respectând obiectivele operaționale: să se opereze cu conceptele imagologie, empatie, reprezentare socială, mit și în final să se poată identifica și chiar realiza imaginea celuilalt.

Textul	Unități logice	Conținutul
<p>“Pe marea cea mare, ei au văzut răsărind o barcă mare. Barca asta avea aripi albe-albe, ce luceau ca niște cuțite. Oamenii albi au ieșit din ape și au spus vorbe care nu se înțelegeau. Strămoșii noștri s-au înfricoșat și au spus că sunt VUMBI – duhuri. I-au întors în mare, cu cârdurile lor de săgeți. Dar Vumbi au scuipat foc cu zgomot de tunet”.</p> <p>Legendă din Africa de Vest</p>	<p>U1: “Pe marea cea mare, ei au văzut răsărind o barcă mare. Barca asta avea aripi albe-albe, ce luceau ca niște cuțite”.</p> <p>U2: “Oamenii albi au ieșit din ape și au spus vorbe care nu se înțelegeau”.</p> <p>U3: “Strămoșii noștri s-au înfricoșat și au spus că sunt VUMBI – duhuri. I-au întors în mare, cu cârdurile lor de săgeți. Dar VUMBI au scuipat foc cu zgomot de tunet”.</p>	<p>I.1a. Care sunt grupurile umane ce pot fi identificate?</p> <p>I.1b. Ce au văzut africanii?</p> <p>I.2a. Descrieți Europeanii, văzute de Africani!</p> <p>I.2b. Cum le aud vorbirea?</p> <p>I.3a. Ce sentimente au încercat Africani?</p> <p>I.3b. Ce au devenit Europeanii pentru aceștia?</p> <p>I1. Cu ocazia descoperirilor geografice Europeanii și Africanii se cunosc: Africanii consideră ambarcațiunea ca o “barcă cu aripi albe-albe”.</p> <p>I2. Europeanii sunt Oameni cu fețe-albe și un limbaj necunoscut.</p> <p>I3. Africanii sunt cuprinși de spaimă. Îi consideră pe Europeni ca duhuri – VUMBI – care au puteri deosebite: scuipă foc, fac zgomot de tunet.</p>

În etapa a doua se formulează cerința: “Realizați, cu ajutorul fișelor individuale, un monolog sau dialog, pe baza fragmentului Legendă din Africa de Vest”.

IV. Concluzii

1. Cunoașterea civilizației europene, prin intermediul unui grup ce explorează coastele Africii, cu ajutorul unei ambarcațiuni ușoare cu pânze, lăsată la apă, se realizează prin:

- percepții și reprezentări redade plastic: "Oamenii ies din ape", barca poate fi asemănată cu o pasăre cu aripi: repetiția subliniază nu numai interesul ci și admirația, ba chiar surpriza;
- comunicarea verbală nu poate fi stabilită de Africani: "vorbele nu se înțelegeau";
- cunoașterea emoțională legată inițial de interesul stârnit de Europeni se realizează gradat, ajungând la spaimă și ripostă: "Strămoșii s-au înfricoșat..., i-au întors în mare";
- în final, reprezentarea colectivă se definește, apoi se transformă în mit. Nii veniți nu pot fi decât entități supranaturale – VUMBI – care recurg la foc și tunete, arme de foc; în acest caz, dinamica socială dată de reprezentarea colectivă este de respingere, apoi de asimilare, transfer.

2. Evaluarea unei civilizații prin intermediul unui grup uman aduce în plan valoric decalajul dintre civilizația africană și cea europeană:

- cunoștințele limitate ale Africanilor îi vor conduce spre o cunoaștere în care afectul devine dominant;
- gândirea plastică a acestora, transpusă în mit, nu poate fi însă negată.

3. Alegând din codul strategiilor didactice învățarea folosind cunoașterea empatică se ating mai multe obiective:

- cunoașterea și înțelegerea deplină, la nivel mental, afectiv și valoric a secvențelor de istorie. Se dezvoltă abilitatea de a lucra cu un izvor istoric, pregătind pe viitor specialiști.
- cerința de a realiza un dialog pe baza textului pornește de la ipoteza de lucru care își propune a demonstra că după asimilarea conceptelor, elevii le vor putea aplica. Itemului i se poate stabili validitatea "în funcție de patru niveluri ale domeniilor cognitiv și afectiv"⁴.

Nr. Elevi:	Nivelul obiective-	Compre-	Analiză	Sinteză	Recepti-	Valorizare
38 – XD	obiective-	hensiune			vitare	1p-redarea
17 – XE	lor opera-					conform
	ționale ale					textului,
	cunoașterii					1p – redarea
						creativă
						1p – corecti-
						tudinea fișei
						de lucru
55	Puncte: 10	1	2	2	2	3

4. P. Lisievici, "Teste de cunoștințe", Târgoviște, C.C.D., 1993, p. 36-37, în care sunt elaborate grafice conform taxonomiei lui Bloom pentru obiective operaționale.

În Anexe sunt prezentate 3 fișe în care cunoașterea și afectul antrenate în realizarea identității celuiilalt, diferă conform sexului: pacifismul îi este caracteristic unei eleve, spiritul belicos este relevant pentru un elev; în rest dintr-un număr total de 41 de fișe, aparținând a două clase a X-a, 39 pun în evidență o percepție și o reprezentare fidelă a textului, transpus în dialog. Două grafice ilustrează frecvența rezultatelor astfel:

- în clasa a X-a D, dintr-un număr de 38 elevi, 17 au obținut note de 9, 7 note de 8 și 14 note de 7. Cunoașterea transferată în procente se ridică la 44,73% pentru cei notați cu 9, 18,42% pentru cei notați cu 8 și 36,84% pentru cei cu nota 7.
- în clasa a X-a E, dintr-un număr de 17 elevi, doi au obținut note de 9, 2 note de 8 și 14 nota 7. Nivelul de însușire al cunoștințelor este de 11,76% pentru cei cu nota 9 și 8, 76,47% pentru cei cu nota 7.

Cuantificările sistematizează o situație aproape ideală probând ipoteza de lucru.

Creativitatea prin gândire și imaginație anticipativă vor fi, de asemenea, cultivate prin realizarea dialogurilor și a monologurilor. S-ar mai putea adăuga că această strategie este legată de simulare și învățarea pe roluri. În plus, folosirea fișelor, în etapa a doua a cunoașterii, asigură durabilitatea achiziției, prin învățarea participativă.

4. Ca o concluzie finală, nu mi se pare inutil să reiterăm ideile: istoria este știința care asigură, prin cunoașterea empatică, atingerea profunzimilor; este o știință a acțiunii, în pofida disputelor din sânul ei.

CAIN SORINA

Cls. a X-a D

Fișă de lucru: "Legendă din Africa de Vest"

"Pe marea cea mare, ei au văzut răsărind o barcă mare. Barca avea aripi albe-albe, ce luceau ca niște cuțite. Oamenii albi au ieșit din ape și au spus vorbe care nu se înțelegeau. Strămoșii noștri s-au înfricoșat și au spus că sunt Vumbi, duhuri. I-au întors în mare, cu cârdurile lor de săgeți. Dar Vumbi a scuipat foc cu un zgomot de tunet"⁵.

- Priviți! Pe marea cea mare a apărut o barcă mare.
- Da, și are aripi albe-albe, ce lucesc ca niște cuțite.
- Priviți! Din ape au ieșit Oameni Albi!
- Ascultați! Ce spun oare?
- Sunt vorbe fără de-nțeles!
- Să fugim! Sunt cu siguranță niște VUMBI!
- Nu, mai bine să-i alungăm cu săgețile noastre!

În urma băștinașilor, Vumbi a scuipat foc cu un zgomot de tunet.

---

5. I. Scurtu..., A. Pandeia, VI. Zodian, S. Iosipescu, *op. cit.*, p. 34.

CAPOTA RAMONA

Cls. a X-a E

**Imaginea celuilalt
"Cine sunt Vumbi"⁶**

- Uite, pe mare se vede o barcă mare, a spus unul dintre Africani.
- Vezi, barca asta are aripi albe-albe, ce lucesc ca niște cuțite, a observat alt African. Europeanii încearcă să comunice cu africanii spunând:
  - Bună ziua! Am venit cu gând de pace și vă rugăm să ne primiți pe teritoriul vostru.
  - Nu înțelegem nimic din ce spun, cred că au venit să ne cucerească teritoriul, iar pe noi să ne omoare; aceste vorbe au fost spuse de un African.
  - Ce se întâmplă, nu ne răspunde nimeni nimic, a spus un European.
  - Aceștia cred că sunt Vumbi – duhuri – au spus africanii care erau înfricoșați.
  - Să-i întoarcem în mare cu cârdușii de săgeți.
- Europeanii:
  - De ce trag în noi, trebuie să ne apărăm, să scăpăm cu viață!
- Africanii:
  - Feriți-vă! Acești Vumbi scuipă foc cu zgomot de tunet.

PAIU DRAGOȘ IONUȚ

Cls. a X-a E

**Imaginea celuilalt
"Cine sunt Vumbi?"⁷**

- În larg se zăreau corăbii cu aripi albe, lucind ca niște cuțite. Oamenii Albi au înaintat pe țarm întrebându-i:
- Cine sunteți?
- Oamenii de pe insulă spuneau lucruri de neînțeles pentru Europeani.
- Predați-vă, locuitori necunoscuți! – spun Europeanii.
- Africanii continuau să arunce vorbe necunoscute:
- Oamenii cu Fețe-albe, precis sunt VUMBI, duhuri rele! Să-i alungăm cu săgețile!
- Europeanii au ripostat:
- Foc! Foc! Sunt prea mulți, să ne retragem și vom reveni cu întăriri.

"Legendă din Africa de Vest"

---

6. *Ibidem.*

7. *Ibidem.*

BIBLIOGRAFIE:

1. Allport, G.N., *Structura și dezvoltarea personalității*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1991.
2. Guilford, P., Zimmerman, W.S., *Inventaire de tempérament*, Paris, S. Jouvert, 1959.
3. Lipps, Th., *Estetica. Psihologia frumosului*, vol. I, București, Editura Meridiane, 1987.
4. Moscovici, S., *Psihologie socială*, Iași, Univ. Al.I. Cuza, 1994.
5. Neacșu, I., *Empatia și modelarea comportamentelor pentru profesia didactică – perspectivă psihoeducațională*, în Păun, E., Potolea, D., *Pedagogie – Fundamente, tendințe și demersuri aplicative*, Iași, Polirom, 2002, p. 84-107.
6. Radu, I., *Psihologie școlară*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1974.